

1979, 20. srpna – Sdělení VONS č. 125 „Případ Ladislava Ševece, Tomáše Stejskala a Zdeňka Vardana“ o trestním stíhání Tomáše Stejskala, Ladislava Ševece, Josefa Trochty a Zdeňka Vardana obviněných z údajného plánování a přípravy únosu letadla a o soudních jednáních u Krajského soudu v Brně a u Nejvyššího soudu ČSR, při nichž byli Ladislav Ševce, Tomáš Stejskal a Zdeněk Vardan odsouzeni k nepodmíněným trestům odnětí svobody a Josef Trochta byl zproštěn viny.

Ve dnech 15.–17. 12. 1977 byli v Brně zatčeni čtyři mladí lidé – Ladislav Ševce, Josef Trochta, Tomáš Stejskal, Zdeněk Vardan.¹ Trestní stíhání proti nim bylo zahájeno podle § 7/1 k § 180a/1 a § 7/1 k § 109/1 a u Ševece a Trochty navíc podle § 8/1 k § 180a/1, tj. pro přípravu zavlčení vzdušného prostředku do ciziny² a opuštění republiky, resp. za pokus o tyto trestné činy.³ Před soudem první instance, jímž byl Krajský soud v Brně, byly proti nim vyneseny tyto rozsudky: Ševce byl uznán vinným trestným činem podle §§ 7/1, 8/1 k §§ 180a/1, 109/1 a odsouzen k trestu osmi let odnětí svobody se zařazením do I. nápravně výchovné skupiny, Trochta byl zbaven viny v celém rozsahu a ihned propuštěn z vazby, Stejskal a Vardan byli uznáni vinnými trestným činem podle § 167/1 (tj. nepřekážení trestnému činu) a byli odsouzeni k trestu odnětí svobody na jeden rok nepodmíněně do I. nápravně výchovné skupiny.⁴ Do usnesení soudu o propuštění obou z vazby na svobodu se prokurátor odvolal, takže byli ponecháni ve vazbě i nadále. Prokurátor se odvolal proti výroku o trestu u Ševece, proti výroku o vině u Trochty a proti výroku o trestu i o vině u Stejskala a Vardana. Všichni obžalovaní, kromě Trochty, se rovněž odvolali.⁵ Nejvyšší soud ČSR při odvolacím jednání koncem srpna 1978 původní rozsudek změnil takto: Ševceovi byl trest odnětí svobody zvýšen na 9 let do II. NVS, Stejskal byl uznán vinným trestnými činy podle § 7/1 k 180a/1 a 7/1 k § 109/1 a odsouzen k trestu odnětí svobody na tři roky nepodmíněně do I. NVS. Ve zbývajících částech byl rozsudek soudu I. stupně potvrzen.⁶

Ladislav Ševce (nar. 15. 7. 1959, bytem Brno, Bezručova 21) se měl trestných činů dopustit takto: v říjnu 1977 společně s Trochou vybavený prádelní šňůrou a vzduchovou pistolí, kterou letištní kontrola před nástupem do letadla uznala neschopnou střelby, nastoupil do letadla na lince Praha – Brno a v průběhu letu, těsně po startu, vyzval Josefa Trochtu slovy „jdem na to“ k tomu, aby letadlo unesli. Trochta mu údajně odpověděl, že se bojí, poté ho Ševce požádal, aby mu dal tašku, což Trochta odmítl. Od této chvíle se již o žádném únosu nebavili a ani při zpáteční cestě do Brna vlakem již o události v letadle nemluvili. Nějakou dobu poté v brněnské restauraci v Pekařské ulici ve společnosti více lidí, mezi nimiž byli také Stejskal a Vardan, hovořil v diskusi, již se zúčastnili všichni u stolu, o únosech letadel. Nejprve obecně, pak se dle vlastní výpovědi a dle výpovědi Stejskala zmínil o svém pokusu s Trochou. Potom navrhl, zda by někdo z přítomných nechtěl unést letadlo s ním. Dále se odebral spolu se Stejskalem a Vardanem do restaurace Savarin, kde v hovoru o únosu pokračoval. Tam pozval oba na další den do restaurace u Formana, kam však přišel jen Ševce se Stejskalem a o únosu se již vůbec nebavili.

Tomáš Stejskal (nar. 8. 8. 1958, bytem Brno, Poříčí 33A) se trestného činu přípravy ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku dopustil tím, že při rozhovoru v restauraci v Pekařské ul. odpověděl na Ševcovu výzvu k únosu kladně. Což ovšem vyplývá jen z výpovědi samotného Ševce, sám Stejskal v hlavním líčení něco takového rozhodně popřel, jakož i ostatní svědkové. Z výpovědi Stejskala v přípravném řízení by mohl vyplývat jeho souhlas se Ševcovou nabídkou, ale Stejskal ihned na počátku líčení před krajským soudem upozornil na to, že vypovídal pod nátlakem: „... bylo mi vyhrožováno, že když neřeknu, kdo má pistoli, nedostanu se z kriminálu živý“.⁷ Tímto jeho upozorněním se však soud vůbec nezabýval.

Zdeněk Vardan (nar. 14. 6. 1958, bytem Brno, Viniční 227) se trestného činu podle § 167/1 – nepřekažení trestného činu – dopustil tím, že v restauraci vyslechl rozhovor, ve kterém byl údajně připravován trestný čin dle § 180a /1, na nějž se vztahuje oznamovací povinnost, a toto neoznámil.

Rozhovor v restauraci byl veden více lidmi, než jsou tito tři odsouzení. Všichni, kromě Vardana, který pil kofolu, pili alkoholické nápoje, značně podnapilý byl především Ševce, který toho dne vypil asi 2 litry vína. Rozhovor se zprvu odbýval ve zcela obecné rovině a mluvilo se o více věcech najednou. Diskusi o únosech vyvolala tehdejší aktualita tohoto tématu – jde o dobu, do níž spadá celá série únosů čs. letadel (Toupalík, Vlčková etc.).⁸ Až později začal Ševce mluvit o svém letu s Trochtou.

Soudní znalec z oboru psychiatrie, který svědčil v hlavním líčení o duševním stavu Ladislava Ševce, konstatoval u něj duševní poruchu mírného stupně – disharmonii osobnosti s rysem nestálosti, nezralosti, sklon k neurotickým dekompenzacím, odklon od reality se sníženou sociální přizpůsobivostí.⁹ Ševcovy výpovědi tyto jeho výpovědi [sic] ostatně potvrzují. Ve výpovědi před krajským soudem např. uvedl, že chtěl dělat hrdinu, že chtěl před kamarády vypadat jako velký. I výpovědi ostatních potvrzují tyto Ševcovy motivace, hovoří v tom smyslu, že Ševce chtěl vypadat jako hrdina. V případě Ladislava Ševce tedy nebyly dostatečně zhodnoceny všechny okolnosti, zejména soud přecenil jeho jednání, neboť „pokus“ trestného činu byl značně nezpůsobivý a nesl rysy naivity a dětinskosti, rovněž soud nepřihlédl k věku obžalovaného – vždyť v době spáchání trestný činu mu bylo něco málo přes 18 let – a k jeho osobním rysům a motivacím.

U Tomáše Stejskala soud vynesl rozsudek naprosto nespravedlivý, neboť z jeho jednání soudem prokázaného nelze usuzovat, že by připravoval únos letadla – vždyť onu diskusi a zvláště Ševcovu povídání nikdo nebral vážně – navíc takřka všichni u stolu byli podnapilí a sám Ševce nejvíce z nich. Soud svůj rozsudek ohledně Stejskala zakládá pouze na Ševcově výpovědi, Stejskalova výpověď z přípravného řízení je zpochybněna. Jinak nikdo nevyprávěl v tom smyslu, že Stejskal odpověděl na Ševcovu nabídku kladně. Je-li Ševcova výpověď v tomto bodě jediná, nemůže být považována za průkaznou. Navíc, i kdyby Stejskal na Ševcovu nabídku kladně odpověděl, nelze mít za to, že by svůj souhlas v dané situaci mohl myslet vážně. Ani sám souhlas pak v tomto případě nemůže být přípravou k trestnému činu. (srv. § 4 a § 7/1 tr. z.). Odsouzení

Stejskala tedy nemá právního podkladu a měl být v plném rozsahu zproštěn obžaloby.¹⁰

Ani potrestání Zdeňka Vardana nelze považovat za spravedlivé. § 167/1 tr. z. totiž vyžaduje, aby se dotyčný „hodnověrným způsobem dověděl, že jiný připravuje nebo páchá...“ Bylo v daných souvislostech celkem logické, že Vardan onomu rozhovoru v restauraci nepřikládal žádnou váhu a považoval jej za obyčejné hospodské povídání. Podobné řeči v takovýchto situacích bývají spíše motivovány snahou o vychloubání než faktickým úmyslem (což např. z výpovědi Ševce vyplývá zcela evidentně).

Jediný závěr, který lze po přezkoumání okolností případu učinit, je, že ani Stejskal, ani Vardan se žádného trestného činu nedopustili a že tedy byli stíháni a odsouzeni nespravedlivě. Ladislav[a] Ševce[e], který byl – za předpokladu, že skutečně dobrovolně neupustil od zamýšlené trestné činnosti – právem uznán vinným, však soud potrestal očividně nepřiměřeně, protože nevezl v potaz nezpůsobilost pokusu, osobní specifiku motivace a věk obžalovaného.

V této souvislosti zdůrazňujeme, že se zásadně distancujeme od případů leteckého pirátství a pachatele tohoto trestného činu nepovažujeme za nespravedlivě stíhané osoby. V případě Ladislava Ševce naše kritika směřuje vůči výroku o trestu, a nikoliv vůči výroku o vině.

Připomínáme, že motivaci těchto trestných činů spatřujeme v našich podmínkách především v tom, že jsou uzavřeny hranice a je zásadně omezeno volné cestování do ciziny. Tato skutečnost podněcuje pak lidi, obvykle nezralé a nevyrovnané povahy, k pokusům o násilné vycestování, např. prostřednictvím únosu letadla, při němž ohrožují zdraví a život občanů. Možnou prevencí této trestné činnosti by tedy bylo umožnění volného vystěhování.

Toto sdělení je rovněž součástí podnětu ke stížnosti pro porušení zákona, který podáváme Generální prokuratuře ČSSR.¹¹

Informace o Chartě 77, r. 2, 1979, č. 12, s. 8–10.

POZNÁMKY

- ¹ Tomáš Stejskal a Zdeněk Vardan byli zadrženi 15. 12. 1977, Ladislav Ševců 16. 12. 1977 a Josef Trochta 23. 12. 1977. KS v Brně, soudní spis k případu Ladislava Ševce a spol. (spis. zn. 2 T 5/78) uložený jako příloha rehabilitačního spisu, spis. zn. 1 Rt 422/91, protokoly odboru vyšetřování StB Krajské správy SNB Brno o zadržení T. Stejskala, L. Ševce, J. Trochty a Z. Vardana. K uvalení vazby na Stejskala, Ševce a Vardana došlo usnesením krajského prokurátora v Brně z 19. 12. 1977, Trochta byl vzat do vazby usnesením krajského prokurátora v Brně z 27. 12. 1977.
- ² Správně se jednalo o přípravu trestného činu ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku.
- ³ Vyšetřovatel odboru vyšetřování StB Krajské správy SNB Brno por. Dušan Minařík zahájil 15. 12. 1977 trestní stíhání pro přípravu trestných činů opuštění republiky a ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku. O den později bylo vyšetřovatelem StB por. Minaříkem zahájeno trestní stíhání přímo T. Stejskala, L. Ševce a Z. Vardana z přípravy těchto trestných činů, neboť podle usnesení „na podkladě zjištěných skutečností je dostatečně odůvodněn závěr, že shora jmenovaní se v dosud přesně nezjištěné době v říjnu nebo listopadu 1977 dohodli na tom, že společně opustí území ČSSR do zahraničí pomocí dopravního letadla ČSA letící[ho] na vnitrostátní lince Brno–Praha tím, že pohrůžkou bezprostředního násilí přinutí posádku letadla ke změně letového kurzu do zahraničí“. Trochtovo trestní stíhání bylo zahájeno usnesením vyšetřovatele odboru vyšetřování StB Krajské správy SNB Brno ppor. Jaromíra Kiliana z 27. 12. 1977. Vyšetřovatel odboru vyšetřování StB Krajské správy SNB Brno por. Pavel Koutný rozšířil okruh obvinění L. Ševce, když svým usnesením z 10. 1. 1978 zahájil jeho trestní stíhání pro pokus trestného činu opuštění republiky a pokus trestného činu ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku. KS v Brně, soudní spis k případu Ladislava Ševce a spol. (spis. zn. 2 T 5/78) uložený jako příloha rehabilitačního spisu, spis. zn. 1 Rt 422/91.
- ⁴ Podle rozsudku Krajského soudu v Brně byl Ladislav Ševců uznán vinným z toho, že „1) po vzájemné dohodě a přípravě v úmyslu dostat se ilegálně z území ČSSR do zahraničí, dne 15. 10. 1977 vstoupil na palubu letadla s Josefem Trochtou ozbrojen [sic] poškozenou vzduchovou pistolí a silonovou prádelní šňůrou v úmyslu použít těchto předmětů k násilí nebo k pohrůžce bezprostředního násilí vůči posádce letadla ČSA za letu na lince Brno – Praha a donutit ji ke změně letu do NSR. V důsledku odmítnutí další spolupráce jeho společníka Josefa Trochty na palubě letadla zamýšlený čin nedokončil, tedy dopustil se jednání pro společnost nebezpečného, které bezprostředně směřovalo k dokonání trestného činu opuštění republiky a ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku a dopustil se ho v úmyslu spáchat oba trestné činy.

2) *Koncem měsíce října 1977 v Brně v úmyslu opětovně ilegálně opustit republiku, na společných schůzkách v různých restauracích se spoluobviněnými Tomášem Stejskalem a Zdeňkem Vardanem, projednával konkrétní podmínky k únosu letadla ČSA na lince Brno–Praha, jehož posádku hodlal pod pohrůžkou bezprostředního násilí, za použití vzduchové pistole k zastrašení posádky letadla a silonové šňůry nebo struny jako škrtidla vůči pilotům k donucení změny letu a přistání na některém letišti NSR.“*

T. Stejskal a Z. Vardan byli uznáni vinnými, neboť „koncem měsíce října 1977 v Brně se hodnověrným způsobem dověděli od spoluobžalovaného Ladislava Ševece, že se připravuje ke spáchání trestného činu ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku podle § 180a odst. 1 písm. a) tr. zák. a spáchání nebo dokončení trestného činu nepřekazili“.

Ševců tak podle rozsudku spáchal pokus trestného činu opuštění republiky a ohrožení vzdušného dopravního prostředku a Stejskal s Vardanem trestný čin nepřekážení trestnému činu.

Trochta byl oproti tomu obviněn z pokusu trestného činu opuštění republiky a ohrožení vzdušného dopravního prostředku zproštěn. Trochtovo osvobození bylo v rozsudku odůvodněno tak, že se soudu zdálo věrohodné jeho tvrzení, že si únos letadla rozmyslel již před vstupem do letadla a z tohoto důvodu odmítl výzvu L. Ševece, aby s ním šel do kabiny a aby mu dal pistoli. „Toto své rozhodnutí vysvětlil tím, že jejich společně zamýšlené jednání je nesmyslné, že by tím ohrozili životy všech účastníků letu. Dále uvedl, že kdyby chtěl odejít do ciziny, mohl by k tomu použít svého cestovního pasu, normálně by vycestoval a mohl by v cizině zůstat. Po zvážení situace dospěl k závěru, že takové jednání by bylo pro něj nesmyslné a nerozumné, neboť v cizině nikoho známého nemá a ani neví, jak by se tam živil. Naproti tomu u nás doma má dobré zázemí, má oba rodiče, s nimiž velmi dobře vychází a žije, dostudovat že může i dálkově.

[...] Toto jeho rozhodnutí soud hodnotil ve smyslu § 8 odst. 3. písm. a) tr. zák., neboť bez překážek mohl dokonat zamýšlené trestné činy, dobrovolně však ustoupil od dalšího jednání potřebného k dokonání trestné činnosti a zároveň odstranil nebezpečí, které hrozilo dokonání[m] trestného jednání u obžalovaného Ševece, neboť tím, že mu nevydal poplašnou pistoli, nebyl tento sám schopen dokončit zamýšlené jednání.

Na základě těchto skutečností soud obžalovaného Josefa Trochtu obžaloby zprostil podle § 226 písm. b) tr. zák., neboť jeho trestná činnost zanikla dobrovolným upuštěním od zamýšlené trestné činnosti.“ Rozsudek vynesený 19. 5. 1978 senátem Krajského soudu v Brně složeným z předsedy JUDr. Jana Helešice a soudců JUDr. Miroslava Šabaty, Oldřicha Michálka, Floriána Rožka a Antonína Batrly z 19. 5. 1978 je uloženo in: KS v Brně, soudní spis k případu Ladislava Ševece a spol. (spis. zn. 2 T 5/78) uložený jako příloha rehabilitačního spisu, spis. zn. 1 Rt 422/91.

⁵ Odvolání krajského prokurátora v Brně ze 14. 6. 1978, T. Stejskala z 19. 6. 1978, Z. Vardana z 20. 6. 1978 a L. Ševece z 21. 6. 1978, odůvodnění

odvolání T. Stejskala z 27. 6. 1978 a Z. Vardana z 21. 7. 1978 a vyjádření L. Ševce z 25. 8. 1978 k odvolání krajského prokurátora jsou uložena in: tamtéž.

⁶ Podle rozsudku Nejvyššího soudu ČSR spáchal Ševce sám pokus trestných činů ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku, zavlečení do ciziny a opuštění republiky, Ševce a Stejskal společně přípravu k trestným činům ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku, zavlečení do ciziny a opuštění republiky a Vardan trestný čin nepřekážení trestného činu. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR vynesený 31. 8. 1978 senátem složeným z předsedy JUDr. Ladislava Fajstavy a soudců JUDr. Jaroslava Bobka a promovaného právníka Jana Fořta je uložen in: tamtéž.

⁷ Stejskal při hlavním líčení uvedl: *„Ten den, kdy rozmluva mezi mnou, Ševcem a Vardanem byla, jsem byl opilý. Dostal jsem výplatu a byl jsem v bufetu U Skřivánků, kde jsem pil pivo, rum, kolik jsem toho vypil, nevím, ale podnapilý jsem byl. Se Ševcem a Vardanem jsem se setkal náhodně, pozval jsem je na pivo. V restauraci U Suchého jsme si přisedli ke společnosti dalších kamarádů a normálně jsme se bavili. Ševce hovořil o únosu letadla provedeného Āoupalíkem a všichni se toho rozhovoru zúčastnili. Se Ševcem jsem se přel ohledně skutečného únosu, a to jen z recese. Není pravda, že mně a Vardanovi Ševce řekl, abychom provedli únos s ním. Do spisu jsem uváděl nepravdy, měl jsem strach z bití a z toho, že budu dlouho držen ve vazbě. Ted' u soudu chci říci pravdu. [...]*

Před vyšetřovatelem jsem o schůzce v restauraci U Suchého hovořil tak, aby to nějak odpovídalo, byl jsem donucen psychicky, že se z kriminálu nedostanu živý, že se mám přiznat, že půjdu domů. Moji výpověď vyšetřovatel stylizoval svými otázkami.“ Tamtéž, protokol o hlavním líčení u Krajského soudu v Brně ve věci Ladislava Ševce a spol. konaného 18.–19. 5. 1978.

⁸ Pracovníci Československých areolíní startér Vlastimil Āoupalík (30 let) a prodavačka lístků Růžena Vlčková (21 let) přinutili pod pohrůžkou užití zbraně pilota letadla ČSA typu JAK-40 letícího 11. 10. 1977 na pravidelné lince Karlovy Vary – Praha ke změně kurzu do SRN. Letadlo přistálo ve Frankfurtu nad Mohanem, kde oba únosci opustili jeho palubu a požádali o poskytnutí politického azylu. Československé úřady žádaly marně o jejich vydání. Oba únosci byli v SRN odsouzeni k nepodmíněným trestům odnětí svobody, Āoupalík v délce šesti let a Vlčková na tři a půl roku. Vyšetřování únosu prokázalo pochybení posádky letadla (jeho kapitán pustil Āoupalíka do pilotní kabiny) i pracovníků Oddělení letištní kontroly StB v Karlových Varech, kteří navzdory skutečnosti, že byl Āoupalík podezřelý z plánování ilegálního opuštění republiky a byla na něj provedena tzv. blokáce, nevyloučili oba budoucí únosce z přepravy a neprovedli u nich osobní prohlídku. Zaměstnanci ČSA v Karlových Varech prodali několika cestujícím letenky bez předložení občanských průkazů, Vlčková ji navíc koupila Āoupalíkovi na cizí jméno.

Rok předtím, 28. 10. 1976, přinutil ozbrojený Rudolf Bečvář (25 let) posádku letadla ČSA typu IL-18, které již bylo na letišti v Praze připraveno s více než sto cestujícími na palubě k odletu na Slovensko s cílovou zastávkou v Košicích, k jeho otevření. Piloty přinutil k odletu do Mnichova, kde se vzdal západoněmecké policii. V SRN byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a ve vězení spáchal sebevraždu. V následujících letech došlo k několika dalším úspěšným i neúspěšným pokusům o únos letadla. KOVERDYNSKÝ, Bohdan: *Protiprávní činy v československém letectví 1945–1992*, Praha 2010, s. 59–67.

- ⁹ Viz KS v Brně, soudní spis k případu Ladislava Ševece a spol. (spis. zn. 2 T 5/78) uložený jako příloha rehabilitačního spisu, spis. zn. 1 Rt 422/91, protokol o hlavním líčení u Krajského soudu v Brně ve věci L. Ševece a spol. konaného 18.–19. 5. 1978.
- ¹⁰ Stejskal vykonával nepodmíněný trest odnětí svobody v NVÚ Plzeň-Bory, odkud byl podmíněčně propuštěn na základě usnesení Okresního soudu Plzeň-město z 12. 6. 1980 se zkušební dobou v trvání čtyř let. KS v Brně, soudní spis k případu Ladislava Ševece a spol. (spis. zn. 2 T 5/78) uložený jako příloha rehabilitačního spisu, spis. zn. 1 Rt 422/91.
- ¹¹ K podmínkám výkonu trestu odnětí svobody L. Ševece viz sdělení VONS č. 562, dokument č. 565. K případu viz dále článek „Jak se vymýšlel únos“ obsahující Ševece vzpomínky na jeho trestní stíhání a věznění in: *Respekt* 14, 2003, č. 15, s. 12.